

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Борис Попиванов, Катедра Политология, Философски факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

за дисертационния труд на Кристиан Стефанов на тема *Предпоставки за радикализацията на социалдемократическото движение в България, 1891-1923*

Представеният за докторска защита дисертационен труд се състои от 269 стандартни страници и е структуриран в увод, теоретично-методологична глава, пет основни глави, заключение и библиография. Напълно отговаря на формалните изисквания съгласно закона. Трудът има ясно формулирани цели и задачи и логична структура, произтичаща от тях. Езикът е академичен и точен. Изводите са добре обосновани.

Кристиан Стефанов е избрал да изследва важни процеси в модерната българска история с инструментите на социалните науки и най-вече на политологията. Неговата тема, свързана с развитието на социалдемократията в България от нейния генезис до повратния момент на Септемврийското въстание, е добре позната на изследователите. Авторът обаче решава да я разположи в широк социален и политически контекст. По такъв начин той избягва рисковете на волунтаризма, интерпретиращ динамиката на политическото пространство единствено през призмата на стратегиите и намеренията на отделните актьори. Неслучайно дисертацията извежда като свой принцип взаимодействието между субектност (agency) и структура (structure), което създава плодотворна основа за обяснение на процеса на радикализация на българските социалдемократи.

В теоретично отношение авторът уместно се е насочил към модела на Стефано Бартолини, който изучава отношението между класовия кливидж и работническите партии в модерните общества с помощта на три основни групи променливи. Тези променливи са съответно типът модернизация, типът политическа система и типът

идеология. Политическият ефект на тези променливи се филтрира от две ситуации, каквито са Първата световна война и Октомврийската революция. Приложението на модела на Бартолини към българския казус определя насоките на изследване в дисертацията: селската протестна политика; идеологическите сблъсъци; военната криза; международното комунистическо движение; и ескалацията на политическото насилие. Това позволява да се инкорпорират в проблема за радикализацията на българската социалдемократия ключови теми като модернизацията в изостанали общества, принципното разделение в европейската левица и легитимацията на социалното и политическото насилие.

Резултатът, който е пред нас, е едно солидно, убедително, богато изследване.

Наблюдаваме съчетание на добра политологична култура, отнасяща се до удачно въвличане на различни теоретични школи и ефективна операционализация на различни понятия, и впечатляваща историческа експертиза. Дисертацията показва отлично познаване както на класически, така и на последни по дата международни работи по темата, но също и на публикации, които биха могли да бъдат открити само от редовния посетител на библиотеките. Същевременно текстът реферира към изключително богат набор от вестникарски статии, писма, дневници, спомени и други неизползвани архивни източници, които възпроизвеждат пред нас същинска история на всекидневието, особено във връзка с военната криза в България. Заслуга на дисертацията е, че не редуцира анализа до мнения на социалдемократически интелектуалци или до партийни документи, а опитва да постави важния въпрос как възниква и функционира лявата култура в България.

На следващо място, дисертацията успешно доказва евристичността на многофакторния анализ на политическата радикализация чрез примера на българските социалдемократи. Балансът на отделните фактори е съществен, и ми се струва, че авторът е намерил силен подход към него. Не става дума нито само за страданията на народните маси, нито само за чуждестранни директиви, а за съвкупност от процеси, и то в широк европейски контекст, които изграждат картината на междувоенния период. Авторът умело е очертал спиралата на политическото насилие, преминаваща от протестни мобилизации към партийната им експлоатация до държавната репресия и обратно. Тенденциите взаимно се усилват, а контекстът ги насърчава.

По-нататък, дисертацията предлага нов и оригинален прочит на проблема за етнонационалната доминанта в националния политически дебат през разглеждания период. Случаите с антигръцкото насилие и с антисемитските акции са интерпретирани от гледна точка на проблема за изолацията на пацифистката социалдемократическа партия. Тази изолация стимулира радикализацията. Допълнително основание за това е секюритизацията: тартегираното третиране на социалдемократическата партия от страна на държавата като проблем за националната сигурност. Уместно е подчертано, че генезисът на тези процеси предхожда с години и десетилетия периода на войните за национално обединение.

Мога да изброя още редица силни страни на дисертационния труд. В рамките на това кратко становище ще се задоволя да маркирам и някои критични бележки или дискуссионни въпроси. Първо, въпреки ясната структура има известно смесване на предназначенията на увода и теоретичната глава. Част от дизайна на изследването е представен в края на първа глава, макар че мястото му според мен е доста по-рано. Второ, заглавията и подзаглавията в текста биха могли да бъдат по-внимателно уточнени. Така например параграф 1.2. в четвърта глава е озаглавен „Надигане на социалния конфликт“, което може би не показва перфектно съчетание на думите. Трето, дисертацията не засяга интересния проблем за съотношението между отделните фактори за радикализация. Текстът ги подлага на изследване независимо едни от други, макар и разбира се в определени взаимовръзки. Четирите хипотези на дисертацията ги разглеждат именно един по един. Можем да се запитаме дали съществуват зависимости между тези фактори, и още по-конкретно, допустимо ли е да говорим за основни и производни фактори, или тежестта на всеки от тях методологично е съпоставима с всеки от другите. Четвърто, могат да се направят известни технически корекции в текста. Таблиците и фигурите, предложени от автора, например нямат посочени източници. В цитираната литература, също така, много от източниците са споменати с непълна библиографска информация (автор, заглавие и година). Последно, но не и по важност, е лошо съставеният автореферат. Създава се впечатлението за буквално копиране на пасажки от дисертацията. Съдържанието на автореферата повтаря съдържанието на самата дисертация, а самият автореферат стартира от точка 2. Липсва фокус, липсват основни параметри на изследването, липсва и авторска справка за приносите на дисертационния труд. Нещо повече, трудно ми е да си обясня защо в изброените публикации по темата на дисертационния труд (три на брой, напълно достатъчни за процедурата) липсват две от

най-силните статии на автора, поместени в реномирани списания като East European Politics and Societies и Etudes Balkaniques. Именно последните две публикации са свидетелство, че изследванията и резултатите от работата на докторанта са представени не само пред българска, но и пред международна научна публика.

Критичните бележки не променят моята изключително висока оценка за дисертационния труд. Смятам, че това е от най-силните дисертации, които съм имал удоволствието да рецензирам. Тя напълно заслужава, след минимална предимно техническа преработка, да бъде публикувана и във вид на монография. Убеден съм, че би привлякла интереса на всички, които се интересуват от пресечните полета на историята и политологията. Аз самият съм цитирал в своята работа публикация на докторанта, негова статия по селския въпрос, и виждам в Кристиан Стефанов перспективен колега учен и изследовател.

В заключение, без колебание ще гласувам ЗА присъждането на образователната и научна степен „доктор“ по Професионално направление 3.3. Политически науки (Политология – Национален политически процес), на Кристиан Стефанов.

04.02.2025 г.

/доц. д-р Борис Попиванов/